

MRZEĆ (58) *vb impf*

W inf e jasne. ◊ *W formach praet i con a jasne.*

inf mrzeć (13). ◊ *praes 1 sg* mrę (2). ◊ *3 sg* mrze (8). ◊ *1 pl* mrz(e)my (3). ◊ *3 pl* mrą (11). ◊ *praet 3 pl m pers* marli (11); -a- (9), -(a)- (2). *subst* marły (1). ◊ *fut 3 sg n* mrzeć będzie (1). ◊ *imp 2 sg* mrzy (1). ◊ *con 3 sg by* marł (1). *n* by marło (1). ◊ *1 pl m pers* byśmy, bychmy marli (2); byśmy (1) *BibRadz*, bychmy (1) *RejWiz*. ◊ *3 pl m pers by* marli (1). ◊ *part praes act* mrąc (1) *GrabowSet*, mręcy (*cum f*) (1) *HistRzym*.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Przestawać żyć, umierać; także ginąć masowo wskutek epidemii; mori* *HistAl, PolAnt* (47) : *HistJóz* E2v, E3; *IeŃtli grźmi drogoć znamionuie, á bydło mrzeć będzie* *FalZioł* V 47v, V 72; *BielŻyw* 67; *RejPs* 73; *Pomniź o onem przyŃlowiu. Obogatem o wielbladzie A ty miemrzy* [!] *wtym nierzadzie, Laząrs* [!] *chocz pod Ńchodem lezal Przed Ńię bogacza vbiezal.* *RejKup* 18v; *á na ktorekolwiek* [*Bazyliszek*] *wzglądał nátychmiaŃt márli.* *HistAl* K8v, H4v; *RejWiz* 30; *Zápomoź nas żywnością/ niechceŃzli widźieć ábyŃmy márli przed oblicznością twoią* [*moriemur coram te; przęcź vmiéramy przed tobą* *WujBib*] *BibRadz Gen* 47/15; *Powiedał ten Papieź* [*JanXXII*] *y piŃał/ iź duŃze ktore teraz mrą/ Boźego oblicza nie vřzřą áź po Ńadnym dniu.* *BielKron* 186; *W ċiepyłych kráinach ludzie Ńą z otworzyŃthem pory/ przeto Ńą mdli y rychło mrą* *BielKron* 335v, 57v, 220v; *A temu ktoremuź mię był kazał zábić/ morŃcy zboyce odięli mię/ á ták mręcy nie mrę.* *HistRzym* 21, 50v, 115; *GrzegŃm* 51; *IzaŃz* [*pyszny ċłowiek*] *Ńie nie ták rodzi iáko y iny? IzaŃz nie thák mrze y nie tákźe w ziemi zgnije iáko y iny?* *RejZwierc* 53; *y Ńkoro Ńie vrodzimy tedy iuź mrzeć poczynamy/ bo co dáley to bliźey ku Ńmierci idziemy* *RejZwierc* 170v; *StryjKron* 370; *ArtKanc* D13v; *Ták wielga waga/ w mych ŃmyŃłách tey Ńmierci. Ták ia mrąc żyię: konam ták żywotá* *Dochodzę; GrabowSet* Qv, X2.

mrzeć od czego (6): *To teź miaŃto* [*Neapolis*] *od pijawek zaraźone było, że ludzie odnich marli* *BielŻyw* 123; *RejWiz* 112v; *BielKron* 42, 214v [2 r.]; *które* [*wody*] *Ńą bárzo Ńmrodliwé [...]* *Co Ńye więc y w Ńtudniach głębokich przytrafia/ cóm Ńam w Lómźie widźiał: że piérwŃźego wtóry/ wtórego trzeći wyċiągáć chcąc/ w pól Ńtudniéy od Ńmrodu omdlewáli y márli.* *Oczko* 26.

mrzeć z czego (1): *bo* [*Niemcy*] *Lud nieċierpliwy/ nie przywykli głodu/ źimnu/ wnet Ńie imą mrzeć z nędze* *BielSpr* 65v.

mrzeć na co (1): *Mor tám* [*w Moskwii*] *nie bywa bo ięŃt dobre powietrze: WŃzákźe miewaia iákies niemocy w głowie y we wnątrź/ oni zową gorączką ná ktorą mrą ċęŃto.* *BielKron* 430.

mrzeć czym [= *od czego*] (3): *BielKron* 355v; *RejPos* 29; *zemdleni y zaraźeni ná drogach vŃtawáli/ drudzy biegunkámi/ y czerwonými niemocámi márli* *StryjKron* 432.

W charakterystycznych połączeniach: mrzeć bardzo, bez miary, okrutnie (2), *prętko, rychło.*

Przysłowia: WŃzak nie dwakroć mrzeć iedno raź *RejJóz* B7v.

Kiedy mrą młodzi/ więťzřą chwałę biorę. Gdy Ńtára vmrze/ hoyniéy ią pogrzebą. *KochFrag* 46.

W przen [*czym*] (1) : *Mrozem winnice więďły/ mrozem Ńády márły.* *KochPs* 117.

Przen: Cierpieć, przymierać, być bliskim Ńmierci z powodu czego (7) :

Zwrot: »mrzeć głod, [głodem]« = enecari fame, incedit a. invadit aliquem famem, pati a. sustinere a. tolerare famem *Cn* [*szyk 3 : 4*] (7): *BielKom* E7; *áby ċłowiek ten ktory rzemyęłlá pátrzy/ myał co yeŃć*

y pić/ á głodu nyemárł ná fwyecye *GliczKsiąż* G8; *BielKron* 31; *RejPos* 72v; *PudłFr* 30; *GrabowSet* H4v; *KlonWor* 61; [ktorzy bez małżeństwa dźiatki máiąć/ dbánia żadného o nich niemáią. Dźiatki głodem/ źimnem mrzec mułzą: wychowánia od nich niemáiąć bez czáfu giną. *BiałPos* 190 (*Linde*)].

2. *Panuje mór, zaraza, epidemia; incidit a. incessit a. lacerat (aliquem) pestilentia Cn [bezpodmiotowo] (3)* : Látá od národzenia Páńskiego 255. [...] Tego czáfu był iáwny gniew Bołki po wśzytkim świcie o rozłanie krwie Krześciánłkiey/ ábowiem nie było iednego miáftá we Włofzech y indzyey/ gdyeby okrutnie nie mářło. *BielKron* 152v; gdy w łámym mieście mrze, tedy y ná przedmieście zákázuią chodzić, choć tám nie mrze *SarnStat* 1274; [Czo ssyá dothycze kobyerczow, nalyazlem był v yednego Ormyanyna, iedno ysz [...] then Ormyanyn przyechal był z morv ze Lwowa. A tham barzo mrze, thakyech nye ssmyalem gych kvpycz y wssysczy my odmawyały. *ListyŚląskie* 454].

3. *Bardzo chcieć, poźądać czegoś; ardere Mącz; mori desiderio alicuius rei Cn [na co] (8)* : A z przyrodzenya to mamy/ iż ná nowiny mrzemy. *KromRozm I N*; *KwiatKsiąż* C4v; Venandi studiosus, Mrze ná polowanie. *Mącz* 423d; Studio laudis trahi, Chwałą być łektan/ mrzec ná chwałę. *Mącz* 460d, 15b, 219c.

W charakterystycznych połączeniach: mrzec na chwałę, grosz, nowiny, polowanie, nierządne żądze.

Wyrażenie: »mrzec na miłość« = bardzo kochać (1): Ferocire dicuntur Iuvenes, Dobrey myfli y dobrego fercá być/ Czuć łie ná mocy/ Mrzec ná myłość. *Mącz* 124d.

Szereg: »mrzec a chciwym być« (1): Lucrio, lucrionis, Ten który mrze á chciwy yeft ná zysk. *Mącz* 198b.

Synonimy: 3. pragnąć, żądać.

Formacje współrdzenne: namrzcć się, obumrzcć, odumrzcć, pomrzcć, przemrzcć, przemrzcć się, przymrzcć, przyumrzcć, umrzcć, wymrzcć, zamrzcć, zemrzcć, zemrzcć się; obumierać, odumierać, pomierać, poumierać, przemierać, przemierać się, przymierać, przyumierać, umierać, wymierać, zamierać, zmierać, zumierać.

Cf MARCIE, [MARŁY], MRĄCY, MRZYGLÓD